

**BANDLIK DARAJASINI MAKROIQTISODIY BARQARORLIKNI
TA'MINLASHGA TA'SIRI**

Botirova Sarvinoz Boburjon qizi

*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
“Makroiqtisodiy siyosat va prognozlashtirish”
kafedrasi mustaqil izlanuvchisi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada bandlik darajasining makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi o'rni va ta'siri tahlil qilinadi. Bandlik darajasi iqtisodiy o'sish, inflyatsiya, daromadlar taqsimoti va jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlik kabi makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'sir ko'rsatuvchi muhim omil sifatida ko'rib chiqiladi. Ish bilan ta'minlash darajasini oshirish orqali iste'mol talabini rag'batlantirish, soliqlar tushumini ko'paytirish va davlat budjetining barqarorligini ta'minlash mumkinligi yoritilgan.

Kalit so'zlar: mehnat bozori, barqaror rivojlanish, yashil iqtisodiyot, ishsizlikni qisqartirish, kasbiy tayyorgarlik, mehnat resurslari, davlat dasturlari, mintaqaviy o'zgarishlar.

Abstract: This article analyzes the role and impact of the employment rate in ensuring macroeconomic stability. The employment rate is considered an important factor affecting macroeconomic indicators such as economic growth, inflation, income distribution, and social stability in society. It is highlighted that increasing the employment rate can stimulate consumer demand, increase tax revenues, and ensure the stability of the state budget.

Key words: labor market, sustainable development, green economy, unemployment reduction, vocational training, labor resources, government programs, regional changes.

Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash uchun ishsizlik darajasini pasaytirish muhim ahamiyatga ega. Ishsizlik nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy barqarorlikka ham ta'sir ko'rsatadigan asosiy omillardandir. Mehnat bozori holati makroiqtisodiy barqarorlik ko'rsatkichlarining ajralmas qismi bo'lib, uning samarali faoliyat yuritishi iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Ishsizlik darajasining yuqori bo'lishi iqtisodiy o'sish sur'atlarini pasaytiradi, resurslarning yetarlicha foydalanilmasligiga olib keladi va ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiradi. Shu sababli, ishsizlikni kamaytirish mamlakat iqtisodiyotining barqarorligini ta'minlashda asosiy vazifalardan biridir. Ishsizlikni pasaytirish ishlab chiqarish salohiyatini oshiradi. Chunki mehnat resurslari iqtisodiyotning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ishsizlar sonining kamayishi ishlab chiqarish hajmining o'sishiga, tovar va xizmatlar taklifining kengayishiga olib keladi. Bu esa mamlakat yalpi ichki mahsulotining (YAIM) ortishiga xizmat qiladi. Ishsizlik darajasining pastligi iqtisodiy faollikni oshiradi, aholining daromadlari ko'payadi va natijada ichki iste'mol talabining ortishiga sabab bo'ladi. Bundan tashqari, bandlik darajasining oshishi davlat byudjetiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ish bilan ta'minlangan aholining daromadlari o'sgani sayin davlat

solliqlardan ko'proq daromad oladi, bu esa infratuzilma loyihalari va ijtimoiy dasturlarni moliyalashtirish imkonini oshiradi. Shu bilan birga, davlatning ishsizlik nafaqalariga ketadigan xarajatlari kamayadi, bu esa fiskal barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi. Ishsizlik darajasining pasayishi ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga ham xizmat qiladi. Ish bilan ta'minlangan aholi o'z daromadlaridan qoniqadi, bu esa ijtimoiy keskinliklarni kamaytiradi. Bandlikni oshirish orqali qashshoqlikni qisqartirish, ijtimoiy tengsizlikni kamaytirish va aholi turmush darajasini yaxshilash mumkin. Ijtimoiy barqarorlik o'z navbatida investitsiya muhitini yaxshilaydi, chunki xorijiy va mahalliy investorlar barqaror jamiyatlarda sarmoya kiritishni afzal ko'radi. Shuni ta'kidlash kerakki, ishsizlikni kamaytirish jarayonida texnologik rivojlanishning ham ahamiyati katta. Zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish mehnat unumdorligini oshiradi va yangi ish o'rinlarini yaratadi. Ammo texnologik rivojlanishning noto'g'ri boshqarilishi mehnat bozorida muammolar keltirib chiqarishi mumkin, chunki avtomatlashtirish natijasida ba'zi tarmoqlarda ishchilar talabining qisqarishi kuzatiladi. Shu bois davlat siyosati texnologik rivojlanish va bandlik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga qaratilgan bo'lishi kerak. Ishsizlik darajasining pasayishi makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Ish bilan ta'minlangan aholi daromadlarining o'sishi ichki iste'mol talabini oshiradi, bu esa iqtisodiyotning turli sohalarida ishlab chiqarish ko'rsatkichlarini yaxshilaydi. Bundan tashqari, davlat byudjeti balansini saqlash, ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish va iqtisodiy xatarlarni kamaytirishda ishsizlikning pasayishi asosiy omil bo'lib xizmat qiladi. Umuman olganda, ishsizlikni kamaytirish nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va siyosiy jihatdan ham barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Mamlakatda bandlikni oshirish bo'yicha samarali siyosat olib borish iqtisodiy o'sishni tezlashtiradi, resurslardan samarali foydalanish imkonini beradi va aholi turmush darajasini yaxshilaydi. Shu bois, ishsizlik darajasini pasaytirish makroiqtisodiy barqarorlikka erishishning asosiy tarkibiy qismi hisoblanadi.

Ishsizlik darajasini pasaytirish mamlakatda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Yuqori ish bilan bandlik darajasi aholining daromadlarini oshirish orqali iqtisodiyotning ichki iste'molini rag'batlantiradi va iqtisodiy o'sishga xizmat qiladi. Ishsizlikni kamaytirish mehnat resurslaridan samarali foydalanishni ta'minlaydi, davlat byudjetiga tushumlarni oshiradi va ijtimoiy ta'minotga bo'lgan ehtiyojni kamaytiradi. Shu bilan birga, ish o'rinlari yaratish ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlaydi, jinoyatchilik darajasini pasaytiradi va aholining umumiy turmush darajasini yaxshilaydi.

O'zbekistonning ish bilan bandlik sohasidagi strategik maqsadlari milliy iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Hukumat tomonidan qabul qilinayotgan dasturlar va loyihalar yangi ish o'rinlarini yaratishga va iqtisodiyotning turli sohalarida ish bilan bandlikni ta'minlashga qaratilgan. Xususan, kichik va o'rta biznesni rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, yoshlar va ayollarni ish bilan ta'minlashni qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyat kasb etadi. Qishloq hududlarida bandlik darajasini oshirish uchun esa agrar sohada zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va qayta ishlash sanoatini

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

rivojlantirish zarur. Makroiqtisodiy barqarorlikka erishish uchun ish bilan bandlikning rolini hisobga olib, iqtisodiy o'sishning izchil va barqaror bo'lishi uchun ishchi kuchi talab va taklifining muvozanatini ta'minlash muhimdir. Bu esa nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi, balki jamiyatning umumiy farovonligini oshirishga ham xizmat qiladi.

1-jadval

Iqtisodiyotda bandlar soni¹⁵

Klassifikator	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
O'zbekiston Respublikasi	13520	13273	13541	13236	13538	13706	14014
Qoraqalpog'iston Respublikasi	647.2	705.2	711.3	707.4	702.6	714.2	735.5
Andijon viloyati	1319.2	1266.8	1284.5	1225.9	1264.3	1296.8	1329
Buxoro viloyati	826.5	810.1	797.1	788	777.3	780.6	8032
Jizzax viloyati	468.2	486.6	536.2	534.3	550.7	546.4	553.9
Qashqadaryo viloyati	1218	1222	1220	1171	1202.5	1207.3	1220.1
Navoiy viloyati	422.4	407.7	412.7	399.4	410.4	410.1	426.4
Namangan viloyati	1034.9	1051.5	1104.6	1088.7	1104.8	1100.6	1129.1
Samarqand viloyati	1523.1	1463.3	1455.8	1418.3	1441.3	1479.8	1504.2
Surxondaryo viloyati	991.7	984	1024.2	985.5	1001.9	1006.3	1011.2
Sirdaryo viloyati	353.1	354.2	350.1	332.2	3341	335	338
Toshkent viloyati	1289.6	1227.7	1232.9	1177.2	1222.1	1204.5	1234.9
Farg'ona viloyati	1525.7	1451	1492.6	1448.6	1483.3	1511.7	1555.4
Xorazm viloyati	729.3	711.8	736.5	716.4	726.4	741.8	776.5
Toshkent shahri	1171.4	1131.2	1182.6	1243.5	1317.2	1371.1	1396.8

Ishsizlik darajasi har bir davlatning iqtisodiy barqarorligi va rivojlanish darajasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. O'zbekistonda ish bilan band bo'lgan aholining soni yildan yilga o'zgarib, ba'zi viloyatlarda ko'tarilish, boshqalarida pasayish tendensiyalari kuzatilmoqda. Shu bilan birga, aholi bandligi va ish o'rinlarining yaratilishi makroiqtisodiy barqarorlikka erishishda muhim ahamiyatga ega. Umumiy ko'rsatkichlarga qaraganda, 2017-yildan 2023-yilgacha bo'lgan davrda O'zbekiston Respublikasi bo'yicha ish bilan band bo'lganlar soni 13,520 ming kishidan 14,014 ming kishiga oshdi. Ushbu ko'rsatkich iqtisodiyotning umumiy o'sishini aks ettiradi. Toshkent shahrida bandlik darajasi sezilarli darajada oshib,

¹⁵ Muallif izlanishlari asosida mustaqil tuzilgan

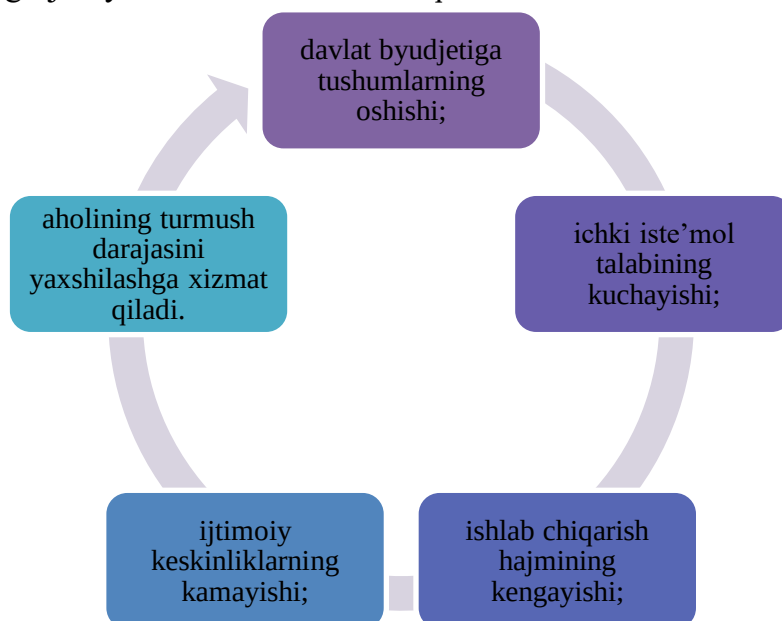

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

1,171.4 ming kishidan 1,396.8 ming kishiga yetdi. Bu hududda xizmat ko'rsatish sohasining kengayishi va yangi ish o'rinlarining yaratilishi bilan izohlanadi. Andijon viloyatida 1,319.2 ming kishidan 1,329 ming kishiga ko'tarildi, bu hududda qishloq xo'jaligi va kichik biznesning barqaror rivojlanishini ko'rsatadi. Farg'ona viloyatida 1,525.7 ming kishidan 1,555.4 ming kishiga o'sib, o'zining aholi zichligi va iqtisodiy faoliyat darajasini namoyon qilmoqda. Qoraqalpog'iston Respublikasida 647.2 ming kishidan 735.5 ming kishiga oshib, asta-sekin iqtisodiy rivojlanish va bandlik ko'rsatkichlarini yaxshilamoqda. Buxoro va Navoiy viloyatlarida bandlik darajasida barqarorlik saqlanib qolgan bo'lsa-da, o'sish sur'ati boshqa hududlarga nisbatan pastroq. Ishsizlik darajasining pasayishi makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga quyidagicha ta'sir ko'rsatadi. Bandlikning oshishi ishlab chiqarish hajmini kengaytirib, YaIM o'sishiga hissa qo'shadi. Masalan, Toshkent shahri va Farg'ona vodiysida xizmat ko'rsatish va sanoat tarmoqlarining rivojlanishi bu jarayonni tezlashtirmoqda. Ish bilan ta'minlangan aholining daromadlari oshib, iste'mol xarajatlarini ko'paytiradi, bu esa iqtisodiyotning ichki talabini qo'llab-quvvatlaydi. Bandlik darajasining oshishi aholining turmush darajasini yaxshilab, kambag'allik darajasini kamaytirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, yangi ish o'rinlari yoshlar orasida ijtimoiy norozilikni kamaytiradi. Ish bilan band aholining o'sishi soliqlarning oshishiga olib keladi, bu esa davlat byudjeti daromadlarining ko'payishini ta'minlaydi va ijtimoiy dasturlarni moliyalashtirishga imkon yaratadi.

Ishsizlik darajasining pasayishi iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy barqarorlikni ta'minlashning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Bandlik darajasining oshishi mamlakat iqtisodiyoti uchun quyidagi ijobiy ta'sirlarni keltirib chiqaradi:

1-rasm. Bandlik darajasining oshishi mamlakat iqtisodiyoti uchun quyidagi ijobiy ta'sirlarni keltirib chiqaradi¹⁶

¹⁶ Muallif izlanishlari asosida mustaqil tuzilgan

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

O'zbekiston tajribasida ish bilan bandlik sohasidagi ko'rsatkichlar hududlar bo'yicha turlicha bo'lib, xizmat ko'rsatish, qishloq xo'jaligi va sanoat kabi sohalarda yangi ish o'rinlarini yaratish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu bilan birga, texnologik rivojlanish bandlikka ijobiy ta'sir ko'rsatishi bilan birga, mehnat bozoriga bo'lgan talabni muvozanatli boshqarishni talab etadi.

Makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash uchun ishsizlik darajasini pasaytirish bo'yicha davlat tomonidan amalga oshirilayotgan dasturlar va loyihalar iqtisodiy o'sishni izchil ta'minlashga xizmat qiladi. Shu sababli, mamlakatda ish bilan bandlik darajasini oshirishga qaratilgan strategik siyosatlar nafaqat iqtisodiy barqarorlik, balki jamiyatning umumiy farovonligini ta'minlashda ham muhim o'rin tutadi.

Xulosa qilib aytganda, ishsizlik darajasini pasaytirish makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashning asosiy omillaridan biridir. Ish bilan bandlikning oshishi iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi, davlat byudjetiga tushumlarni ko'paytiradi va ichki talabni kuchaytiradi. Bu esa qashshoqlikni kamaytirish, aholi turmush darajasini yaxshilash va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, yangi ish o'rinlarini yaratish va texnologik rivojlanish orqali mehnat bozorini muvozanatlashtirish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shu sababli, ish bilan bandlik darajasini oshirishga qaratilgan strategik siyosatlar nafaqat iqtisodiy barqarorlik, balki jamiyatning umumiy farovonligi uchun ham mustahkam asos yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi. - T.: «O'zbekiston», 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 11.09.2023 yildagi PF-158-son "“O'zbekiston — 2030” strategiyasi to'g'risida” Farmoni.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 28.01.2022 yildagi PF-60-son “2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida”gi Farmoni.
4. Normuradovich, Raximov Eshmurod. "YASHIL IQTISODIYOT O'ZBEKISTONDA BARQAROR IQTISODIY O'SISHNING DRAYVERI." (2024).
5. Raximov, E. N. "GLOBALLASHUV SHAROITIDA EXPORTNI RAG'BATLANTIRISH VA MILLIY ISHLAB CHIQRISH RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY ASOSLARI." O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI 3.30 (2024): 499-505.
6. Rahimov, E. N. "Ensuring The Well-Being of The Population Through Macroeconomic Stability and Economic Development." International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies. Vol. 2. 2024.
7. Rahimov, Eshmurod. "Driving economic growth through service exports." YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT 2.11 (2024).

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

8. Rahimov, E. N. "Ensuring The Well-Being of The Population Through Macroeconomic Stability and Economic Development." *International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies*. Vol. 2. 2024.

9. Raximov, Eshmurod, and Madina Berdivaliyeva. "GREEN ECONOMY IS THE DRIVER OF SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH IN UZBEKISTAN." *Modern Science and Research* 3.6 (2024): 25-31.

10. Normuradovich, Rahimov Eshmurod. "THE PROSPECTS OF UZBEKISTAN'S MEMBERSHIP IN THE WORLD TRADE ORGANIZATION." *International Journal of Education, Social Science & Humanities* 12.6 (2024): 418-425.